

קמפיין התודעה של האחים המוסלמים במצרים

אמירה אורון ודוד סימן-טוב | 28 בספטמבר, 2025 | גיליון 2041

במאמר זה נבחן קמפיין ההשפעה שמובילה תנועת האחים המוסלמים נגד המשטר המצרי מאז הדחת הנשיא מורסי ב-2013. התנועה מפעילה ערוצי טלוויזיה לווייניים, אתרי אינטרנט ורשתות חברתיות, במקביל להסתייעות בתנועות-בת ובקמפיינים חוצי גבולות, במטרה לערער את יציבות המשטר ולעודד תסיסה והתנגדות פנימית. הקמפיין מציג את כישלונות המשטר בתחומי הכלכלה, התשתיות וזכויות האדם, ומסמן את הנשיא אלסיסי כאחראי למצב. בנוסף, התנועה מנצלת את המלחמה ברצועת עזה ואת היחסים בין מצרים לישראל כדי להעמיק את הפער בין הציבור לשלטון. בקמפיין משתלבים גורמים נוספים, חלקם אינם מצהירים על זיקה לאחים המוסלמים אך פועלים באותה רוח אידאולוגית ומסתמן שילוב מתהדק בין מחאה בפועל להדהוד דיגיטלי ברשתות החברתיות. על ישראל להכיר בתהליכים אלה וללמוד אותם על מנת לגבש מדיניות רלוונטית מול מצרים ומול איום האחים המוסלמים.

מאז היוסדה של תנועת האחים המוסלמים על ידי חסן אלבנא ב-1928 בקהיר, ידעו היחסים בינה לבין המשטרים השונים במצרים מתיחות ויריבות ברמות שונות.

השלטון הנוכחי במצרים, שבראשו מאז יוני 2014 הנשיא אלסיסי, הוא למעשה תוצאת המאבק באחים המוסלמים שניהל הצבא המצרי, בראשות אלסיסי, אז שר ההגנה ושהסתיים בתבוסה לתנועה ובסילוק הנשיא מורסי ב-3 ביולי 2013 מארמון הנשיאות. היה זה אות הפתיחה למלחמה עד חורמה שניהל המשטר המצרי נגד התנועה ואנשיה. היא הוצאה מחוץ לחוק, רכושה הופקע והוחרם, אלפי פעיליה נעצרו, נשפטו וחלקם אף הוצאו להורג. מאז, המשטר פועל נגד התנועה בשלל צורות ובאמצעות פלטפורמות שונות - מחקרים, ספרים, סרטי קולנוע וסדרות טלוויזיה נועדו לגבש נרטיב לאומי שעל פיו התנועה ואנשיה הם אויבי המדינה.

פעילות תנועת האחים המוסלמים נגד המשטר המצרי

עקב הלחץ והצעדים המופעלים עליה ונגדה, התנועה לא נוכחת במצרים באופן מאורגן ובגלוי, תומכיה וחסידיה במצרים מסתירים את נטייתם האידאולוגית. המשטר מצידו מודע לכך ופועל בהתאם נגד התבססות והתארגנות מחודשות של התנועה. מחוץ לגבולות מצרים, התנועה פועלת בכל אמצעי המדיה והרשתות החברתיות כדי לערער את המשטר ולעודד התנגדות פנימית וגם חיצונית, בקרב תומכי התנועה בעולם. בין היתר, התנועה מפעילה אתרי אינטרנט המוציאים דיווחי תקשורת, סרטונים ופרשנויות, הנוגעים לכל סוגיות הפנים והחוץ של מצרים. בנוסף, התנועה מפעילה ערוצי טלוויזיה המשדרים בין היתר מאיסטנבול.

קמפיין ההשפעה מכון בראש ובראשונה, נגד המשטר הנוכחי במצרים ונועד להכשיר את הקרקע לחזרתה לשלטון על ידי מאמץ להתיש ולהביך את מצרים ולהציג את חדלונן של המשטר והנזקים שהוא גורם למדינה, על ידי דיווחים כוזבים ומסולפים. בין היתר, נטען שהמדינה המצרית הנוכחית היא מוסלמית אך לא אסלאמית, והמשטר שלה הוא כופר ומסייע לישראל במלחמתה נגד חמאס.

מסרים המכוונים לציבור המערבי מתמקדים בפגיעה בזכויות האזרח וזכויות האדם במצרים. בין היתר, נטען שאם התנועה תמצא את דרכה חזרה לזירה הפוליטית במצרים, היא לא תבקש לבצע מהפכה

אלא להשתלב בה ולהציג אלטרנטיבה פוליטית. מדובר באסטרטגיה עקבית של "כפל שיח" שנוקטת התנועה: כלפי פנים – חידוד הנרטיב האסלאמי והאשמת המשטר בכפירה; כלפי חוץ – אימוץ שיח דמוקרטי של זכויות אדם כדי לשמר ולגייס לגיטימציה בינלאומית.

התנועה ובהתאם פעילותה מפוצלת לשלוש חזיתות - זו הפועלת מלונדון, בראשות צלאח עבד אלחק; חזית איסטנבול, בראשות מחמוד חוסיין; וחזית "זרם השינוי", בראשות מחמד מנתצר.

ערוצי תקשורת עיקריים:

- ערוצי טלוויזיה - מכמלין, ראבעה, אלשרק, מצר-אלאן.
- אתרים - IKHWAN ONLINE, IKHWAN WEB, IKHWAN WIKI, IKHWAN SEARCH, IKHWAN BOOK, "רצד".
- חשבונות בפייסבוק, בטלגרם וביתר הרשתות החברתיות, שבהם פועלים אנשים וקהילות המזדהים עם התנועה.
- מכוני מחקר וביניהם המכון המצרי למחקרים EIPSS, שמושב באיסטנבול.
- בטאון התנועה - מג'לה אלדעוה.
- תחנת הטלוויזיה אלג'זירה ועיתונים ממונים על ידי קטר, ביניהם אלקדס אלערבי ואלערבי אלגדיד, המקדמים את האג'דה של האחים המוסלמים ושל חמאס.

הסוגיות הבולטות שהתנועה מעלה כנגד המשטר

סוגיות פנים

בראש ובראשונה, תנועת האחים המוסלמים מעלה נגד המשטר טענות הקשורות במשבר הכלכלי ובהתמודדותו עימו. עניין נוסף, לא בלתי קשור, הוא מצב התשתיות במדינה, המרחב שבו פוגשים האזרחים את קוצר ידו של המשטר לספק תשתיות ושירותים ראויים בהקשר זה מוזכרות תדיר תאונות הדרכים ותאונות הרכבות המרובות והקטלניות ושריפות מבנים ברחבי המדינה. הפסקות החשמל, החוזרות מידי קיץ עקב מחסור במקורות ליצירת חשמל מספקת, הן סוגיה רגישה נוספת עבור המשטר והציבור. לטענת התנועה, עניין זה הוא הוכחה נוספת לאי כשירותו של המשטר לנהל את המדינה. מדיניות "משיכת ההשקעות", שהמשטר מקדם מול מדינות המפרץ באמצעות מכירת שטחי קרקע לבנייה ופיתוח זוכה לביקורת המשטר מוותר על חלקי מולדת לשם כיסוי חובותיו הכבדים. באתר "רצד" הופיע [פוסט](#) ב-11 בינואר 2025, לאחר ההודעה על אודות השקעה סעודית באתר תיירות בחוף הים האדום, וכותרתו "מפת מכירת מצרים בתקופת אלסיסי" ושולבה בו תמונה המציגה את הנשיא אלסיסי ובידו שלט המכריז "למכירה" ומאחוריו מפת מצרים.

ציר נוסף, שהקמפיין עושה בו שימוש הוא מאמץ ליצירת חוסר אמון בין הציבור להנהגה, לממשלה ולצבא, באמצעות הפצת ידיעות כוזבות, חלקי אמיתות וסילופי מידע. למשל, הרכש הצבאי של מצרים מוצג כמאמץ שאין בו צורך ומטרתו לרצות את הנשיא, המפקד העליון של הצבא והקצונה הבכירה, על חשבון אספקת צרכי הציבור. ביקורת נגד הצבא היא למעשה ביקורת נגד מהות המדינה המצרית, שכן הצבא הוא הארגון החשוב במצרים ועמוד השדרה שלה. על סוגיית ההתעצמות של צבא מצרים בהקשר היחסים עם ישראל בהמשך.

הקמפיין מרבה לעסוק בנושא זכויות האדם במצרים ובהתייחסות הרשויות לעצורים ולאסירים במתקני הכליאה. תנועת האחים המוסלמים, המבקשת לשמר את תמיכת אוהדיה במצרים שלחלקם קרובי

משפחה הכלואים בשל השתייכות אליה או תמיכה בה, מציפה את הנושא ועל מנת שייקלט באוזניים מערביות היא מכנה אותם אסירי מצפון. המדריך הכללי של חזית לונדון, עבד אלחק, [פרסם ברכה](#) ב 6 ביוני 2025 לאסירי המצפון במצרים לרגל חג הקורבן.

הביקורת נגד המשטר התעצמה במהלך חודש יוני, כהכנה לציון יום השנה לקץ שלטון התנועה במצרים. תנועת הבת שלה, "חסם", המנסה להציג מראית עין שהיא פועלת במצרים ומנהלת זרוע תקשורתית מטורקיה, פרסמה ביום השנה הודעה על אודות חזרה לפעולות אלימות במצרים תוך כך פרסמו סרטונים המראים את אנשי התנועה לכאורה מתאמנים לפעולות אלימות על אדמת מצרים. מוערך שאיום זה קשור כנראה גם למצב אסירי התנועה בבתי הכלא והידיעות תנאי כליאתם הקשים.

כחלק מהניסיון לעודד ביקורת ולנוכח ההבנה כי קיים חשש בקרב אזרחי מצרים להתבטא בחופשיות ברשתות, מציע לאזרחים הקמפיין – של תנועת "איסנאד" הפועלת מטורקיה בהובלת עזאדין דוידאר, במאי סרטים מצרים גולה ותומך התנועה, לשלוח סרטוני וידאו המראים התנגדות למשטר ל"בוט", תוך הבטחה שהמסר יועבר באמצעות גורמים זרים הפועלים מחוץ למצרים. ([לשון ההצעה](#) - "כל מי שיש לו כמה מילים שהוא רוצה לומר אבל קולו לא נשמע, צלם סרטון ושלח אותו אלינו, ואנחנו נשמיע את קולו").

ביטוי לקמפיין "[איסנאד](#)" במצרים היה תקיפה חריגה שצולמה ופורסמה במדיה החברתית, של צעירים שפרצו לתחנת משטרה, מטה הביטחון הלאומי בעיר בקרבת קהיר ונעלו את השוטרים בתא המעצר לאור הטענה על סגירת מעבר רפיח. ההעזה למחות לעיני מצלמות אינה מובנת מאלה ומצביעה על נכונות להסתכן בתגובה נחושה המשטר המצרי. משרד הפנים המצרי הודיע שמדובר באירוע מפוברק, אך על פניו הוא נראה אותנטי.

בהקשר זה, [מחקר שבוצע בסודאן](#) והצביע על כי מדובר בדפוס פעולה חוצה גבולות: תנועת האחים המוסלמים מפעילה רשתות של פרופילים מזויפים, קבוצות טלגרם ואתרי חדשות בזירות נוספות סודאן, אתיופיה וירדן. בזירה הסודאנית למשל, נעשה שימוש נרחב בקמפיינים דיגיטליים כדי לערער את לגיטימיות המשטר המקומי, באתיופיה מתמקדים המסרים בסכר "התחייה" ובניסיון להציג את מצרים כמדינה כושלת מול האיום על מקורות המים שלה. בירדן דומה למצרים, ממסגרים את ההתקרבות בין עמאן לישראל כבגידה באינטרס הפלסטיני. בדרך זו, התנועה מבקשת לא רק לערער את המשטר המצרי אלא גם לייצר לחץ אזורי מתואם

סוגיות החוץ

בראש הסוגיות שקמפיין האחים המוסלמים מוביל מצויה הסוגייה הפלסטינית, ובעת הנוכחית בדגש על המלחמה ברצועת עזה. המלחמה שמנהלת ישראל נגד האוכלוסייה העזתית, כפי שהיא מוצגת, על כל היבטיה הקשים - ההרג הרב, גם של ילדים, ההרס, ההרעבה - מנוצלת עד תום כדי לפגוע במשטר המצרי ולגייס אוהדים ותומכים להתנגדות לישראל ולמשטר המצרי. המשטר המצרי והנשיא אלסיסי מתוארים כמשתפי פעולה עם הממשלה והצבא הישראליים, המאפשרים את ההרעבה, הטבח וההרס. נטען שמצרים לא מסייעת לאנשי עזה בערוצים ובכלים הדיפלומטיים המצויים ברשותה, ושהיא אינה מפעילה די לחץ על ישראל בערוצי שיתוף הפעולה הצבאיים בין המדינות או בערוצים הכלכליים. עקב תמיכה דה-פקטו בישראל, כך נטען, העזתים לכודים ברצועה מצרים לא פותחת את מעבר רפיח. התנועה עשתה שימוש תודעתי נרחב בשיירת "העמידה האיתנה" של פעילים שיצאו מתוניסיה ביוני בדרךם לרצועה, אשר נחסמו על ידי השלטונות המצרים, כדי להוכיח שמצרים משתפת פעולה עם ישראל נגד הפלסטינים ותורמת להרעבתם ומותם. טענות אלו נהדפות על ידי הנשיא, שר החוץ ופרשנים מצרים רבים, המציגים את הפעילות הענפה והבלתי פוסקת מראשית המלחמה במעבר רפיח לטובת הגשת סיוע הומניטרי לעזתים.

היבט בולט במסגרת תמיכת התנועה בפלסטינים ובמאבק החמאס ברצועת עזה הוא התארגנות רועשת, שיוצרת עניין תקשורתי משמעותי במצרים - המחאה נגד שגרירות מצרים ברחבי העולם. לא במקרה, בהפגנה הראשונה מול שגרירות מצרים בהאג, שהתקיימה ב-30 ביוני 2025, המוחים כרכו שתי סוגיות - ההפרות המתמשכות של זכויות האדם במצרים ומעורבות המשטר הצבאי בשימור המצור המוטל על הרצועה. התופעה התרחבה במהירות ועד סוף יולי 2025 נרשמו 16 הפגנות נגד שגרירות מצרים, כולל פגיעה במבניהן - ריסוס צבע, פריצות או ניסיונות פריצה. המפגינים דורשים לפתוח את מעבר רפיח על מנת להרחיב את היקף הסיוע הנכנס לרצועה. כל אירוע מחאה מוקלט והופך לווריאלי. תנועת "איסנאד" מקדמת את הפעילות הזו בסיסמא - "צורו על שגרירותיהם עד שיסירו את המצור מעל עזה". תנועת בת נוספת שפעילה במרחב הדיגיטלי, "מידאן", המזוהה כתנועת צעירים שפועלת לפגוע במשטר אליסטי ולהביא להפלתו, יצאה בקריאה להשבת המהפכה האסלאמית ועושה גם היא שימוש בנושא הפלסטיני בפרסומיה.

מכלול היחסים עם ישראל הוא נושא ביקורת ארוכת שנים ונוקבת, שהתנועה מעלה נגד המשטר המצרי. מבחינת התנועה מדובר בביטוי נוסף לחוסר כשירותו של המשטר, המקיים יחסים רשמיים עם ישות שאינה לגיטימית. [זרם הידיעות](#) חסר התקדים (שמקורו לא ידוע) אשר התפרסם בתקשורת הישראלית במהלך 2025 ובמסגרתו הוצגו ההתעצמות של הצבא המצרי ונוכחותו המוגברת על הגבול המשותף בחצי-האי סיני כאיום על ישראל, שיחק לידי האחים המוסלמים. פרסומי התנועה ביקשו להדגיש את המתח והפערים בין ישראל למצרים דווקא בסוגיות הצבאיות-ביטחוניות הרגישות הללו ולמעשה נועדו להחליש ולצמצם את משמעות חוזה השלום והמחויבות ההדדית כלפיו בעיני הציבור המצרי. לדוגמא, אתר "רצד" פרסם ב-6 בינואר 2025 את מה שהגדיר כסיבות לדאגה הישראלית מכך שהצבא המצרי בונה גדרות בסיני. נטען שההתנהלות הזו יצרה כעס בישראל, שראתה בכך הפרה של חוזה קמפ דייוויד. על אף שאין בסיס עובדתי לטענה, התנועה עושה שימוש מכוון במונח 'הפרת חוזה השלום' כאסטרטגיה רטורית, שתכליתה לערער את תוקפו של ההסכם ולפגוע בלגיטימציה של יחסי השלום בעיני הציבור המצרי.

משמעויות קמפיין התודעה של האחים המוסלמים נגד מצרים

1. מעבר מהמדיה המסורתית לרשתות החברתיות – עם ההתפתחות הטכנולוגית והשימוש ההולך ומתרחב גם במצרים בכל הפלטפורמות, תנועה הרחיבה את פעילותה ברשתות החברתיות, המהוות זירת השפעה קבועה ואינטנסיבית בעיקר על הדור הצעיר שמצופה שהוא יוביל את ההתנגדות למשטר, עד הפלתו. לא בכדי נשמעות לא פעם הצהרות ובקשות של ראשי המשטר לציבור לא להאמין למידע ברשתות החברתיות. גם בדברי פרשנים, מובילי תוכניות אירוח בתחנות הטלוויזיה ועיתונאים בכירים מתבהרת ההבנה, שמצרים מייחסת חשיבות רבה לקמפיין התודעה שמנהלת התנועה נגד המשטר, להשפעתו השלילית על דעת הקהל ולסכנה ליציבות הפנימית הטמונה בו.
2. שילוב בין הפגנות למאמצי השפעה ברשתות- אירועים בממד הפיזי הופכים בעצמם לאירועים תקשורתיים ויראליים. מקרי מחאה נגד השגרירות לא נועדו להשתלט עליהן אך תיעודם בסרטונים המופצים מהווים אתגר עבור המשטר ותדמיתו בזירה הבינלאומית. המשטר נדרש לסוגיה באמצעות הצהרות של שר החוץ עבד אלעאזי והנחיות, שנתן לדיפלומטים המצריים ברחבי העולם הנחיות לטיפול במפגינים.

3. שילוב תנועות אחרות – הקמפיין זוכה לתמיכה של תנועות אחיות ובראשן "איסנאד". תופעת הקמפיינים שאינם מזוהים, המעודדים התנגדות למשטר המצרי, מלמדת על שילוב כוחות ואינטרסים.

מבחינת ישראל, ראוי לעקוב אחר קמפיין ההשפעה שמובילה תנועת האחים המוסלמים נגד המשטר במצרים כדי לאפיין את הסוגיות שעל סדר היום הפנימי המצרי, אשר מקשות על הציבור ומאתגרות את המשטר. ובנוסף, מתוך הבנת המתח שמייצרת התנועה בין המשטר לציבור ניתן להיטיב ולהעריך את מכלול השיקולים של המשטר והמדיניות שהוא נוקט ביחס לישראל ולקשר עימה. הערכה זו תאפשר לגבש מדיניות שקולה ומדודה של ישראל ביחס למצרים, ובראש ובראשונה לגבי מדיניות פומבית והצהרות מפי בכירים ישראלים על אודות סוגיות הנוגעות למצרים והסוגיה הפלסטינית בפרט.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט